



teacher support confronting social inequalities

Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην εκπαίδευση με αριθμούς

ΔΟΜΝΑ ΚΑΚΑΝΑ, ΦΩΤΕΙΝΗ ΓΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ-ΑΡΑΙΟΥ, ΣΕΒΑΣΤΗ
ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ, ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΜΑΒΙΔΟΥ, ΠΟΛΥΞΕΝΗ ΜΑΝΩΛΗ, ΧΡΙΣΤΙΝΑ
ΡΟΥΣΗ – ΒΕΡΓΟΥ & ΚΑΤΙΦΕΝΙΑ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Σημαντική Σημείωση:

Η έρευνα είναι εγκεκριμένη από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας & Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ), για χρηματοδότηση μέσω του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΧΜ-ΕΟΧ), στο πλαίσιο της σύμβασης με κωδικό έργου ΕΟΧ GR07 / 3708

The research leading to these results has received funding from the [EEA] Mechanism 2009-2014 under Project Contract n° 3708

Σύμφωνα με τη Eurostat, ως φτώχεια ορίζεται η στέρηση που οφείλεται στην έλλειψη επαρκών πόρων για την ικανοποίηση βασικών ανθρώπινων αναγκών

Συστηματική αύξηση της φτώχειας

- **Περισσότερο από το 1/3** του ελληνικού πληθυσμού βρίσκεται **κάτω από το όριο της φτώχειας**
- Η Ελλάδα ανάμεσα στις χώρες με τα **υψηλότερα ποσοστά φτώχειας** για το **2013** κατέχει **2^η θέση** (1^η Ρουμανία, 3^η Βουλγαρία, τη ξεπεράσαμε) από 4^η το 2012 & 7^η το 2010 & 2011 (Eurostat, 2015)

Η παιδική φτώχεια αυξάνεται...

- **2013: 556.000 παιδιά (28,8%)** έναντι **23,7%** το 2009: βρίσκονταν **σε κίνδυνο φτώχειας** στην Ελλάδα (Ελληνική Εθνική Επιτροπή UNICEF, 2015)
- **Υλική στέρηση** υφίσταται το **25,7% το 2015** έως και 17 ετών ενώ το 2005 ήταν 9,9% (ΕΛΣΤΑΤ, 2015)
- Συχνές περιπτώσεις παιδιών που υποσιτίζονται, αδυνατούν να αγοράσουν τα απαραίτητα σχολικά υλικά ή να συμμετάσχουν σε σχολικές εκδηλώσεις (π.χ. εκδρομές) (Γαλανάκη, 2015β)

Οικονομική αδυναμία των φτωχών νοικοκυριών να καλύψουν βασικές ανάγκες των παιδιών τους (έως 16 ετών) (**2013**) (Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.)

1.	Δυνατότητα συμμετοχής σε σχολικές δραστηριότητες με ίδιους πόρους	68,7%
2.	Δυνατότητα συμμετοχής τακτικά σε δραστηριότητες αναψυχής	36,8%
3.	Κατάλληλο χώρο στην κατοικία για τη σχολική τους μελέτη	31,6%
4.	Δυνατότητα διοργάνωσης εκδηλώσεων (γενέθλια, ονομαστικές γιορτές κλπ)	31%
5.	Εξωσχολικά βιβλία στο σπίτι κατάλληλα για την ηλικία τους	26,3%
6.	Δυνατότητα να προσκαλούν φίλους στο σπίτι ή αλλού για παιχνίδι και φαγητό	23,7%
7.	Ένα γεύμα με κρέας, κοτόπουλο ή ψάρι σε καθημερινή βάση	22,3%
8.	Εξοπλισμό υπαίθριων δραστηριοτήτων αναψυχής	20,8%
9.	Παιχνίδια εσωτερικού χώρου	15,4%
10.	Νωπά φρούτα και λαχανικά μια φορά την ημέρα	12,6%
11.	Καινούργια ρούχα	4,7%
12.	Δύο ζευγάρια υποδημάτων στο σωστό μέγεθος	2,6%

Τα παιδιά είναι τα πιο ανυπεράσπιστα θύματα...

- Αυξημένες πιθανότητες να εκδηλώσουν **μαθησιακές δυσκολίες & αναπτυξιακή καθυστέρηση**
- Περισσότερα **συναισθηματικά προβλήματα** & προβλήματα **συμπεριφοράς**, σε σχέση με εκείνα που δεν ζουν σε παρόμοιες συνθήκες (Brooks-Gunn & Duncan, 1997)
- Η **μείωση των εισοδημάτων** των ενηλίκων καθιστά δυσχερή τη δυνατότητα να ανταποκριθούν σε έξοδα όπως δίδακτρα, τροφεία, αγορά βιβλίων και άλλων υλικών, κατάλληλου ρουχισμού, φροντιστήρια **-> εγκατάλειψη σχολείου ή ανεπαρκής προετοιμασία**
- Αύξηση των ωρών εργασίας των γονέων **-> μειώνεται ο χρόνος που διαθέτουν** για να βοηθήσουν το παιδί τους με τις εργασίες και το διάβασμα, αλλά και για άλλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες (Shafiq, 2010)

Κοινωνικές ανισότητες

- Αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων με συνέπειες:
 - στη σχολική επίδοση (Gounias, Katsis, & Limakoroulou, 2012)
 - στην πρόσβαση των μαθητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Σιάνου - Κύργιου, 2006)
 - στα μαθησιακά αποτελέσματα τα οποία φαίνεται να συνδέονται με την προέλευση των μαθητών από διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές (ΚΑΝΕΠ - ΓΣΕΕ, 2012)
- Οι εκπαιδευτικοί παίζουν σημαντικό ρόλο στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των ανισοτήτων (Apple, 2010)
- Η ηλικία των παιδιών 4-8 χρονών αποτελεί την πιο κατάλληλη για την εφαρμογή προγραμμάτων έγκαιρης παρέμβασης & πρόληψης (Masten & Gewirtz, 2006· Nores & Barnett, 2010) -> αποτρέπει τη μελλοντική εγκατάλειψη του σχολείου

Επιπτώσεις στους εκπαιδευτικούς

- **Μειώσεις μισθών** ή/και **υποχρεωτικές μετατάξεις** (Ελληνική Εθνική Επιτροπή UNICEF, 2015).
- **Μειωμένες δαπάνες για την παιδεία** μεταξύ 2009 -2010 κατά 1/3, ενώ μεταξύ 2009 και 2011 οι μισθοί των εκπαιδευτικών είτε «πάγωσαν» είτε μειώθηκαν σε 12 από τις 25 χώρες μέλη (OECD, 2013)
- Η επαγγελματική αβεβαιότητα και το ενδεχόμενο αξιολόγησης, αυξάνουν τα **επίπεδα άγχους** των Ελλήνων εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (Mouza & Souchamvali, 2015)

Επιπτώσεις στις σχολικές μονάδες

- Δυσκολίες κάλυψης των **λειτουργικών τους εξόδων** (π.χ. θέρμανση)
- Ελλείψεις διδακτικού **προσωπικού**
- Ελλείψεις **τεχνολογικού υλικού** και υποστηρικτικών **δομών διδασκαλίας** (π.χ. παράλληλη στήριξη)
- **Αύξηση του αριθμού των μαθητών** στις τάξεις λόγω των συγχωνεύσεων

Το ερευνητικό πρόγραμμα **TOCSIN**

Το πρόγραμμα **TOCSIN** (*“Teacher support Confronting Social Inequalities”*) στοχεύει αφενός:

- στην **καταγραφή & ανάλυση** των προβλημάτων και δυσκολιών με τα οποία έρχονται αντιμέτωπα τα παιδιά που ζουν σε συνθήκες φτώχειας, κατά τη φοίτησή τους στο σχολείο στο πλαίσιο των υφιστάμενων κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων στην Ελλάδα,
- στην ανάδειξη **των καλών πρακτικών** αντιμετώπισης που επιστρατεύουν οι εκπαιδευτικοί για να τα υποστηρίξουν
- στη **δημιουργία μιας ηλεκτρονικής πλατφόρμας**

Συγκεκριμένα, αποτυπώνονται οι επιπτώσεις της κρίσης στα παιδιά της πρώτης σχολικής ηλικίας, στις ΣΜ & στην εκπαιδευτική διαδικασία.

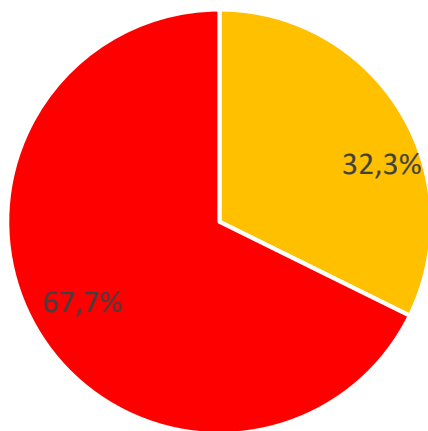
Μέθοδος

Δείγμα

Εκπαιδευτικοί

316 διευθυντές δημοτικών σχολείων και προϊστάμενοι/ες σε νηπιαγωγεία:

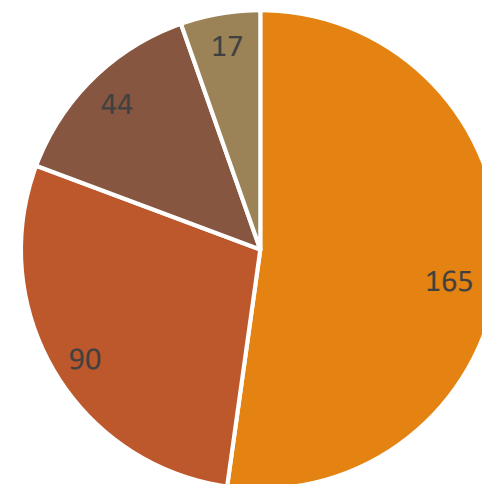
Φύλο



■ άνδρες ■ γυναίκες

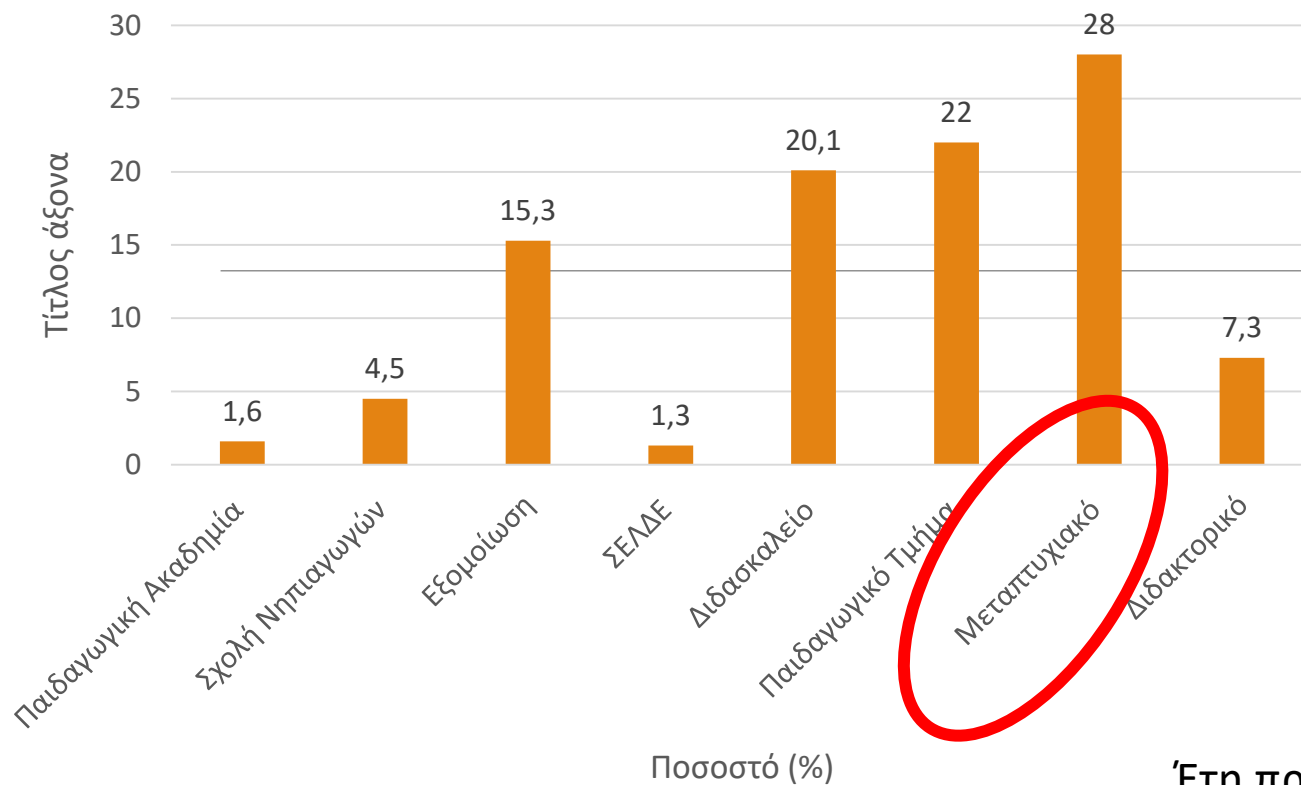
- Φύλο:
 - 102 άνδρες
 - 214 γυναίκες

Περιοχές

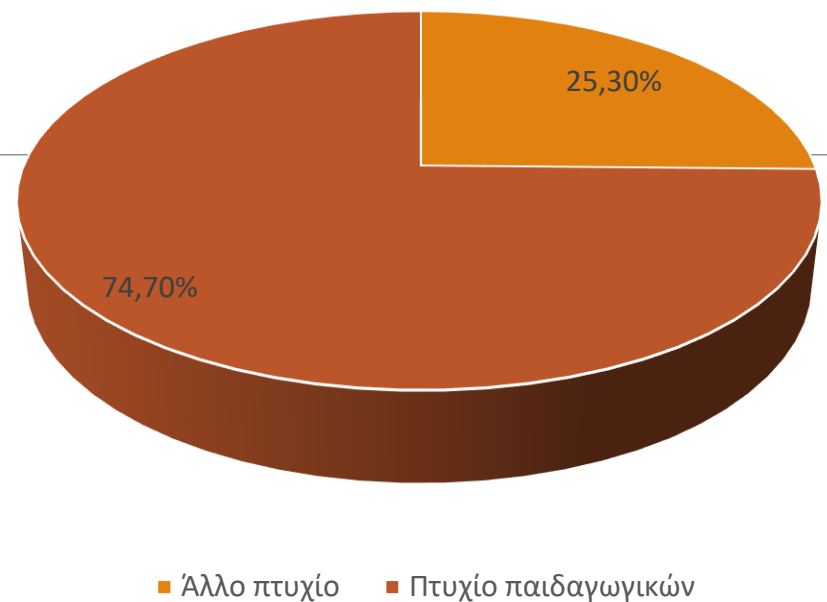


■ Αττική ■ Θεσσαλονική ■ Μαγνησία ■ Άλλες περιοχές

Επίπεδο σπουδών



Άλλο πτυχίο



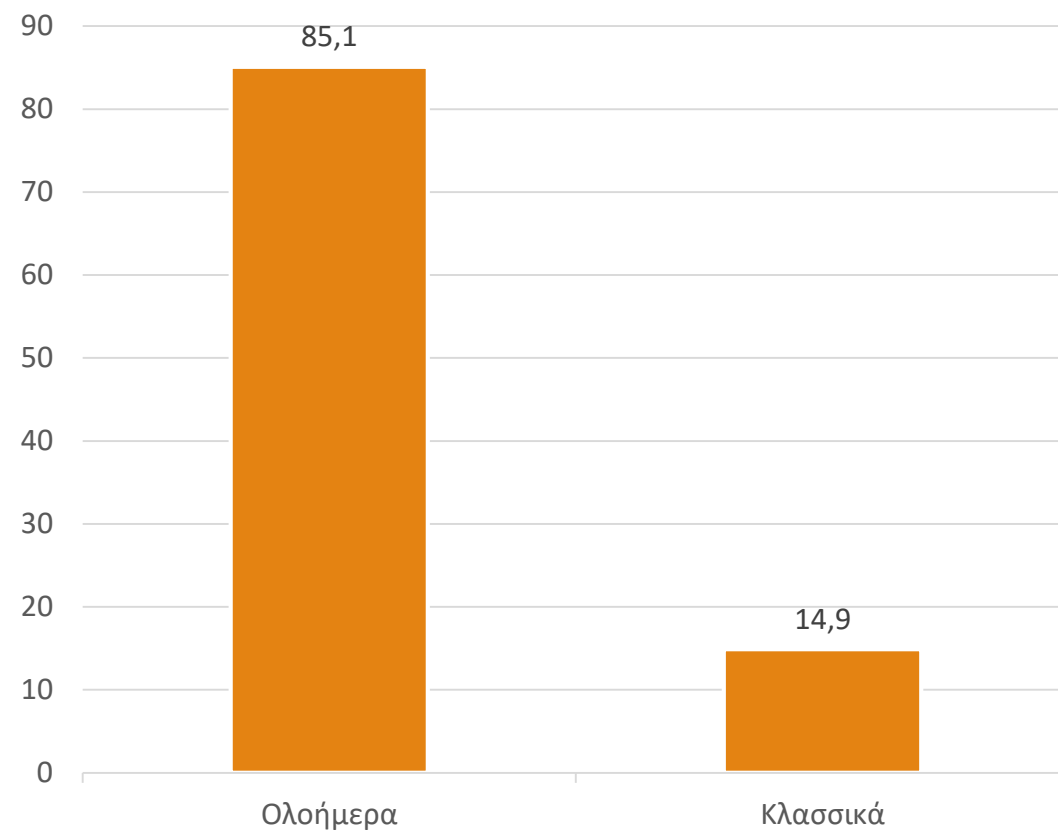
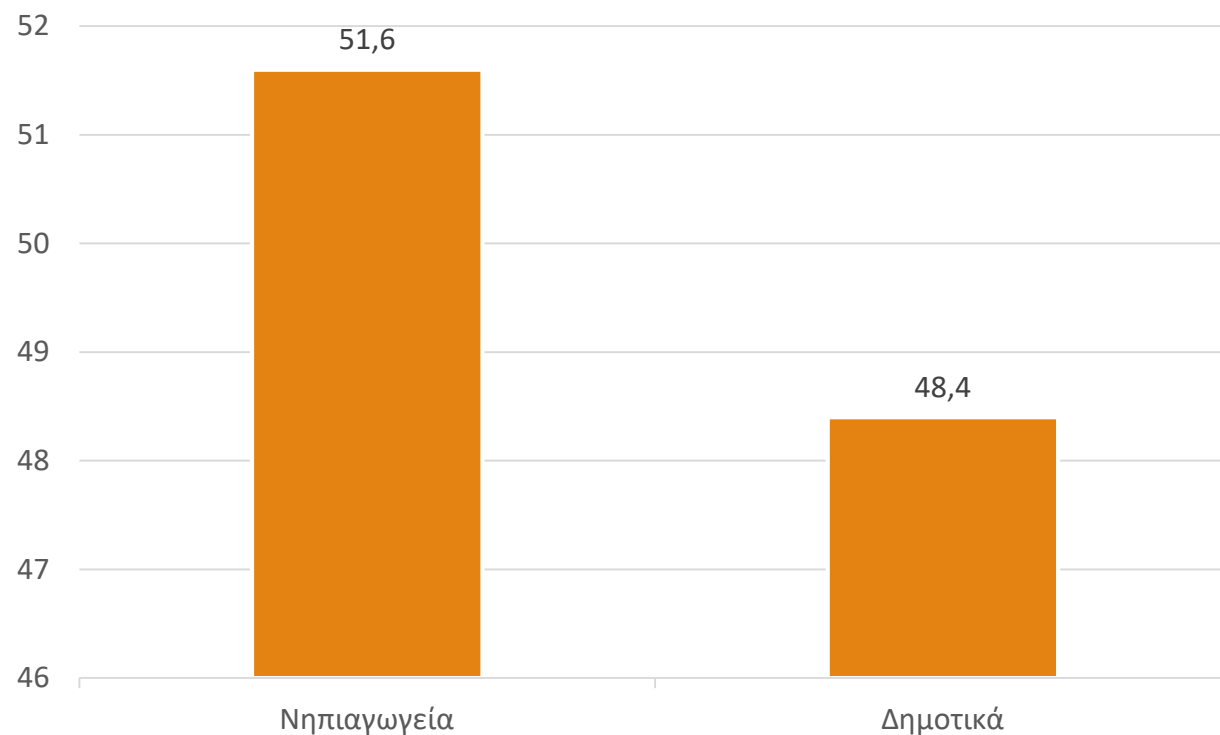
Έτη προϋπηρεσίας

	M.O.	min	max
Συνολική προϋπηρεσία	22.8	3	34
Συνολική διοικητική προϋπηρεσία	8.6	0	30
Διοικητική υπηρεσία στη συγκεκριμένη σχολική μονάδα	5.5	0	27

Δείγμα

Σχολική μονάδα

Τύπος σχολικής μονάδας



Συνολικός αριθμός παιδιών

	Αριθμός παιδιών	Μ.Ο. σε κάθε σχολική μονάδα
Νηπιαγωγείο	5.688	32.9
Α' τάξη δημοτικού	5.100	34.7
Β' τάξη δημοτικού	5.095	34.9
Γ' τάξη δημοτικού	4.875	33.6

Εργαλείο συλλογής δεδομένων

- Ερωτηματολόγιο με **30 ερωτήσεις** κυρίως **κλειστού τύπου**.
- Χωρίζεται σε 4 μέρη:
 1. Γενικές πληροφορίες -> συλλογή πληροφοριών **δημογραφικού χαρακτήρα** προκειμένου να διαμορφωθεί ένα προφίλ συμμετεχόντων
 2. Ποσοτική αποτύπωση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης
 - α) **στα παιδιά** -> διερεύνηση της εμφάνισης των αρνητικών επιπτώσεων **στη μορφή συχνότητας**, αποτυπώνοντας ταυτόχρονα τον όγκο και το μέγεθος που έχουν στην πραγματικότητα
 - β) **στη σχολική μονάδα** -> μετράται η **ένταση** με την οποία επηρέασαν τη σχολική μονάδα τα διάφορα προβλήματα που προκαλούνται σε συνθήκες οικονομικής ασφυξίας, όπως αυτές έχουν καταγραφεί από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση
 3. Εκτιμήσεις για τις επιπτώσεις στην εκπαιδευτική διαδικασία -> καταγραφή του **βαθμού που επηρέασε** η εμφάνιση διαφόρων επιπτώσεων που πιθανόν να υπάρχουν στην επίδοση των παιδιών, στην εμπλοκή των γονέων αλλά και στην ποιότητα του εκπαιδευτικού έργου που παράγουν οι εκπαιδευτικοί
 4. Τρόποι αντιμετώπισης των δυσκολιών -> καταγραφή της **συχνότητας εμφάνισης** των πρακτικών αντιμετώπισης που επιστρατεύουν σε επίπεδο σχολικής μονάδας, προκειμένου να μειώσουν κάποιες από τις αρνητικές επιδράσεις της οικονομικής κρίσης.

Εργαλείο συλλογής δεδομένων (2)

Συγκεκριμένα ο τρόπος μέτρησης ήταν:

- Ποσοτική αποτύπωση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης
 - α) στα παιδιά -> Ναι ή Όχι, καταγραφή αριθμητικού μεγέθους
 - β) στη σχολική μονάδα -> 5βάθμια κλίμακα τύπου Likert με το 1 να απαντά στο «Καθόλου» και το 5 στο «Πάρα πολύ» και ερωτήσεις ανοιχτού τύπου
- Εκτιμήσεις για τις επιπτώσεις στην εκπαιδευτική διαδικασία ->
5βάθμια κλίμακα τύπου Likert με το 1 να απαντά στο «Καθόλου» και το 5 στο «Πάρα πολύ» και ερωτήσεις ανοιχτού τύπου
- Τρόποι αντιμετώπισης των δυσκολιών -> 5βάθμια κλίμακα τύπου Likert με το 1 να απαντά στο «Καθόλου» και το 5 στο «Πάρα πολύ»

Διαδικασία

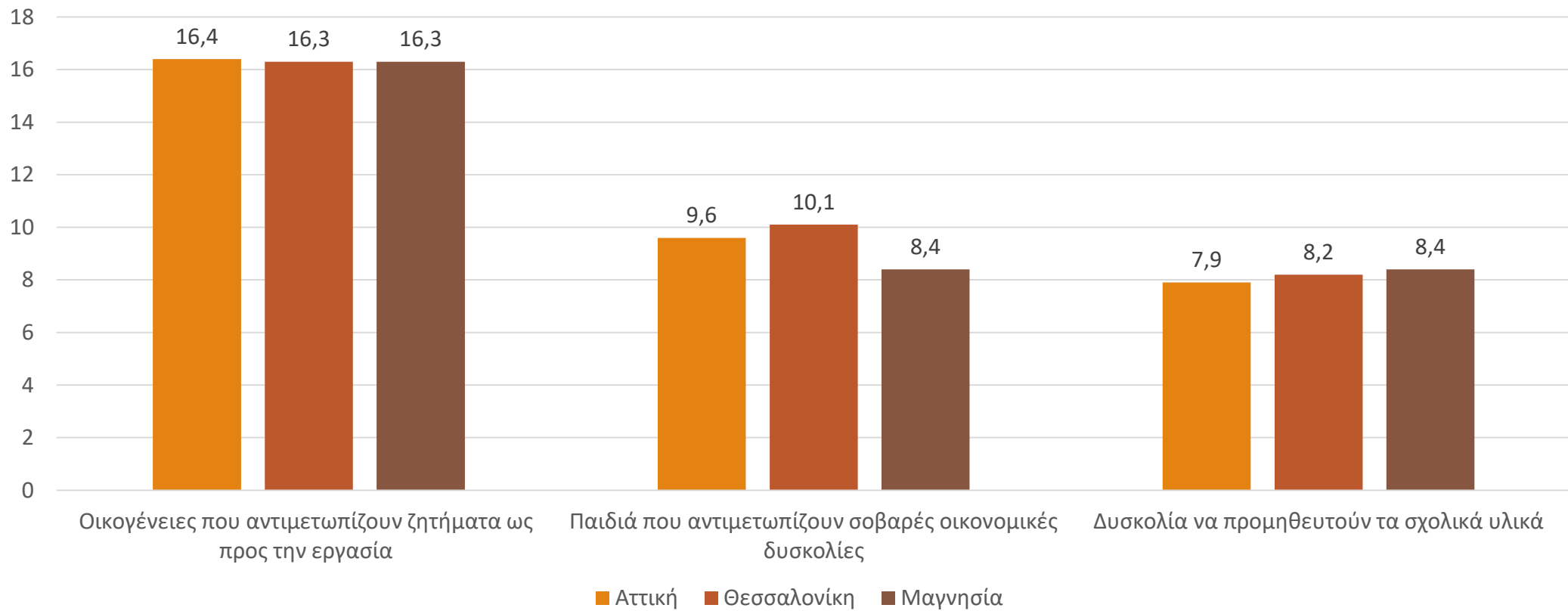
- Διάθεση του ερωτηματολογίου μέσω της ψηφιακής πλατφόρμας <http://tocsin.uth.gr>
- Συμπλήρωσή του από τους/τις διευθυντές/ριες των σχολικών μονάδων
- Απώτερος στόχος ήταν η συλλογή επαρκούς αριθμού δεδομένων για την καλύτερη διερεύνηση των ερευνητικών ερωτημάτων
- Έλεγχος των συμμετεχόντων με είσοδο στην ιστοσελίδα και εγγραφή τους με το email του σχολείου

Αποτελέσματα

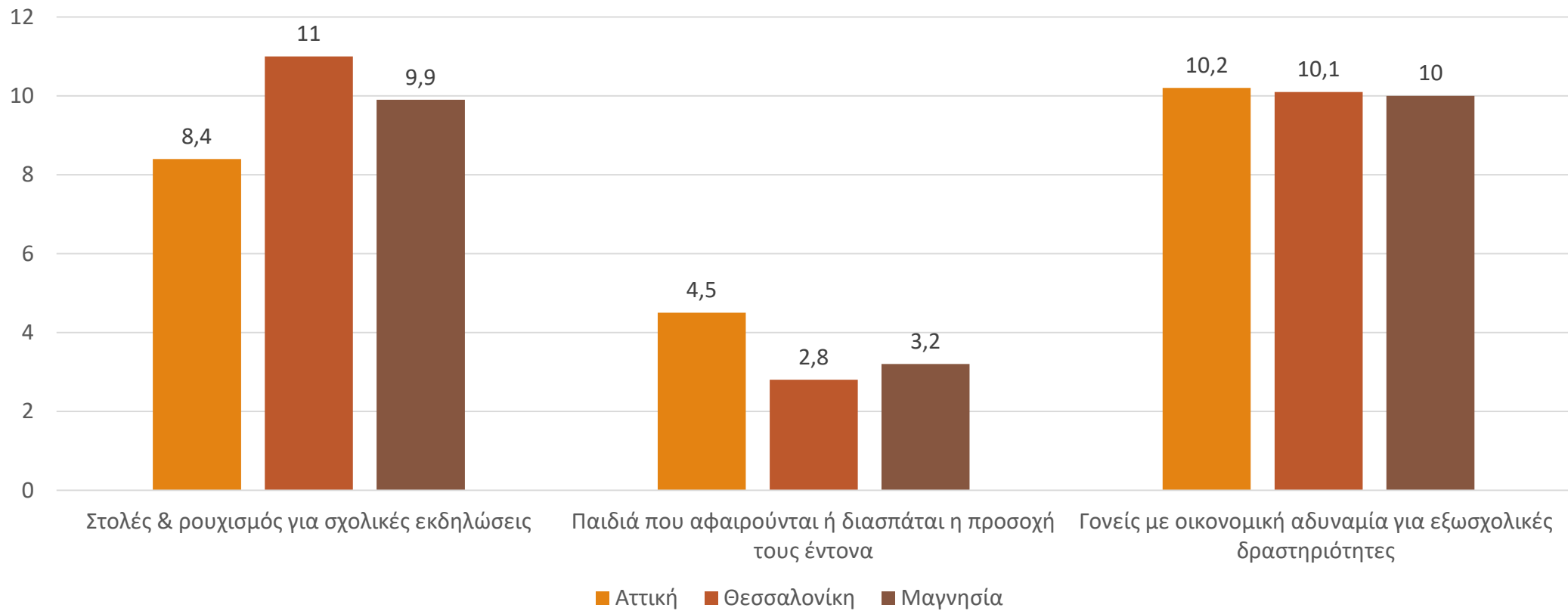
ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Επιπτώσεις		Συχνότητα (αριθμός εκπαιδευτικών)	Ποσοστό % (συνόλο εκπαιδευτικών)
Σίτιση	Ναι	156	49.4
	Όχι	134	42.4
	Δεν το παρατήρησα	26	8.2
Ένδυση/Υπόδυση	Ναι	148	46.8
	Όχι	134	42.4
	Δεν το παρατήρησα	34	10.8
Απρόσκοπτη παρακολούθηση σχολικού προγράμματος	Ναι	72	22.8
	Όχι	216	68.4
	Δεν το παρατήρησα	28	8.9
Συμμετοχή / ανταπόκριση στις μαθησιακές δραστηριότητες	Ναι	114	36.1
	Όχι	174	55.1
	Δεν το παρατήρησα	28	8.9
Παρακολούθηση σχολικών δραστηριοτήτων (εκδρομές, κλπ)	Ναι	215	68
	Όχι	94	29.7
	Δεν το παρατήρησα	7	2.2

Σιγκριτική αποτύπωση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στα παιδιά



Σιγκκριτική αποτύπωση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στα παιδιά (2)



Σχολικές μονάδες

Επιπτώσεις (1=καθόλου.... 4=πάρα πολύ)	Μέσος Όρος (Τυπική Απόκλιση)
Εξοπλισμός & εποπτικά μέσα	3.30 (1.30)
Συντήρηση των χώρων	3.10 (1.30)
Αναλώσιμα (π.χ. χαρτί, μελάνια)	2.90 (1.40)
Λειτουργία ολοήμερου (υλικά, τραπεζοκόμος)	2.70 (1.60)
Ασφάλεια των παιδιών στις κτηριακές εγκαταστάσεις (πχ. ζημιές στα σχολεία, κακοσυντηρημένες εγκαταστάσεις)	2.30 (1.20)
Φύλαξη	2.10 (1.70)
Έλλειψη προσωπικού (π.χ. ειδικότητες)	2.10 (1.50)
Αύξηση μαθητικού πληθυσμού	2.10 (1.40)
Καθαριότητα	2.10 (1.20)
Μετακινήσεις παιδιών	1.90 (1.50)
Θέρμανση του κτιρίου	1.70 (1.10)

Έλλειψη υλικοτεχνικού εξοπλισμού (72 αναφορές)

σ. 12 «Η διδασκαλία των μαθημάτων, όπου απαιτείται η χρήση των νέων τεχνολογιών και γενικότερα του τεχνολογικού εξοπλισμού, ο οποίος παλιώνει και δεν ανανεώνεται εύκολα.»

Αδυναμία συντήρησης των χώρων (67 αναφορές)

σ. 112 «Η συντήρηση των χώρων, π.χ. ελαιοχρωματισμός»

Συγκριτική αποτύπωση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στις σχολικές μονάδες

Επιπτώσεις			Μέσος όρος (M)	Τυπική απόκλιση (S.D.)	F	p
Έλλειψη προσωπικού	Περιοχή σε επίπεδο νομού	Αττική	2.3	1.6	5.5	<.05
		Θεσσαλονίκη	1.7	1.3		
		Μαγνησία	1.9	1.5		
	Τύπος σχολικής μονάδας	Δημοτικό	2.6	1.3	34.4	<.001
		Νηπιαγωγείο	1.6	1.5		
		Σύνολο	2.1	1.5		
Αναλώσιμα (π.χ. χαρτί, μελάνια)	Τύπος σχολικής μονάδας	Δημοτικό	2.5	1.3	14.9	<.001
		Νηπιαγωγείο	3.1	1.5		
		Σύνολο	2.9	1.4		

Επιπτώσεις στην εκπαιδευτική διαδικασία

Επιπτώσεις (1=καθόλου... 4=πάρα πολύ)	ΜΟ (Τυπική Απόκλιση)
Συμμετοχή σε δραστηριότητες που προτείνονται από σχολείο (επισκέψεις σε μουσεία, ολοήμερες εκδρομές, θεατρικές παραστάσεις, ..)	2.80 (1.10)
Συγκέντρωση των παιδιών & η ανταπόκριση σε σχολικές υποχρεώσεις	2.20 (1)
Μαθησιακά αποτελέσματα (επίδοση παιδιών)	2.10 (.90)
Κίνητρα για μάθηση	2 (.90)
Συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία	2 (.90)
Σταθερότητα στη φοίτηση (παρακολουθούν σταθερά και τακτικά)	1.60 (.80)
Διαρροή μαθητών και μαθητριών (διακοπή της φοίτησης)	1.40 (.70)

Συγκριτική αποτύπωση των επιπτώσεων στην εκπαιδευτική διαδικασία

Επιπτώσεις	Τύπος σχολικής μονάδας	Μέσος όρος (Μ)	Τυπική απόκλιση (S.D.)	F	p
Κίνητρα για μάθηση	Δημοτικό	2.3	.8	24.7	<.001
	Νηπιαγωγείο	1.8	1		
Συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία	Δημοτικό	2.2	.8	21.9	<.001
	Νηπιαγωγείο	1.9	1		
Μαθησιακά αποτελέσματα (επίδοση)	Δημοτικό	2.3	.8	14.9	<.001
	Νηπιαγωγείο	1.9	1		

Συγκριτική αποτύπωση των επιπτώσεων στην επίδοση των παιδιών

		Μέσος όρος (M)	Τυπική απόκλιση (S.D.)	F	p
Περιοχή σε επίπεδο νομού	Αττική	3.2	1.1	10.5	.000
	Θεσσαλονίκη	2.6	1.1		
	Μαγνησία	2.5	1.1		
Σύνολο		2.9	1.1		

Μέσος όρος & τυπική απόκλιση της απόδοσης αιτιών των προβλημάτων σχολείου-οικογένειας

Αιτίες (1=καθόλου.... 4=πάρα πολύ)	Μέσος Όρος (Τυπική Απόκλιση)
Στην απογοήτευση που νιώθουν από τη δυσχερή θέση στην οποία έχουν υπεισέλθει οι ίδιοι ή η χώρα λόγω της κοινωνικο-οικονομικής κρίσης	3.50 (1.10)
Πίεση που βιώνουν οι γονείς να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις καθημερινότητας	3.10 (1)
Αδυναμία παρουσίας τους στο σχολείο και συχνής επικοινωνίας με τους εκπαιδευτικούς	2.40 (.90)

Μέσος όρος & τυπική απόκλιση της απόδοσης αιτιών σε παράγοντες που έχουν επηρεάσει την **ποιότητα του εκπαιδευτικού έργου**

Παράγοντες (1=καθόλου.... 4=πάρα πολύ)	Μέσος Όρος (Τυπική Απόκλιση)
Μείωση ευκαιριών για επιμόρφωση (κλείσιμο διδασκαλείων, ανυπαρξία επιμορφωτικών προγραμμάτων στα ΠΕΚ)	3.50 (1.10)
Αβεβαιότητα στο τομέα της εργασίας	3.10 (1.30)
Το διαμορφούμενο πλαίσιο αξιολόγησης των εκπαιδευτικών και του εκπαιδευτικού έργου	2.90 (1.20)
Κατάργηση εκπαιδευτικών αδειών για παρακολούθηση μεταπτυχιακών προγραμμάτων και εκπόνηση διδακτορικής διατριβής	2.80 (1.30)
Μείωση μισθών	2.50 (1.20)
Αύξηση του μαθητικού πληθυσμού	2.30 (1.30)
Αλλαγή σύνθεσης του μαθητικού πληθυσμού	2.20 (1.10)

Μέσος όρος & τυπική απόκλιση της αξιολόγησης του βαθμού που υιοθετούνται δράσεις αντιμετώπισης των επιπτώσεων της κρίσης

Δράσεις (1=καθόλου.... 4=πάρα πολύ)	ΜΟ (ΤΑ)
Μείωση γραφικής ύλης και υλικών που απαιτούνταν από τους μαθητές και μαθήτριες	3.40 (1.10)
Προγράμματα συναισθηματικής υποστήριξης / ενδυνάμωσης των παιδιών	3.30 (1.30)
Επικοινωνία – συνεργασία άλλους φορείς (Δήμος, Περιφέρεια, Κοινωνικό Παντοπωλείο,, κλπ)	3.20 (1.20)
Συχνότερη επικοινωνία με Σύλλογο Γονέων & Κηδεμόνων – προσπάθεια κοινής εύρεσης λύσεων / προσπάθεια εύρεσης εργασίας για τους γονείς	3.10 (1.30)
Σε ποιο βαθμό γίνονται ενέργειες αντιμετώπισης (γενική αποτίμηση)	3.10 (1.20)
Αιτήματα χορηγιών	2.60 (1.30)
Επικοινωνία – συνεργασία με άλλα σχολεία	2.60 (1.10)
Υποστηρικτικά εκπαιδευτικά προγράμματα για την αύξηση της επίδοσης	2.40 (1.20)
Συνεργασία με δίκτυα αλληλεγγύης	2.30 (1.30)
Οικονομική στήριξη οικογενειών	2.30 (1.20)
Επιμόρφωση / προσωπική μελέτη για τρόπους αντιμετώπισης της κρίσης στην εκπαίδευση	2.20 (1)
Ο εκπαιδευτικός φροντίζει για το κολατσιό των παιδιών της τάξης του	2 (1.20)
Συσσίτιο σε επίπεδο σχολικής μονάδας	1.80 (1.30)
Συμμετοχή σε Ευρωπαϊκά προγράμματα	1.60 (1.10)

Μέσος όρος & τυπική απόκλιση της αξιολόγησης του βαθμού που συγκεκριμένες προτάσεις υποστήριξης θα διευκόλυναν το έργο τους

Προτάσεις υποστήριξης (1=καθόλου.... 4=πάρα πολύ)	Μέσος Όρος (Τυπική Απόκλιση)
Μεγαλύτερη χρηματοδότηση από τον Δήμο	4.20 (.90)
Προτάσεις για Δωρεάν Δημιουργικές Δραστηριότητες	4.10 (.90)
Επιμορφωτικά προγράμματα σε θέματα παιδαγωγικά & διαχείρισης των προβλημάτων της κρίσης	3.90 (.90)
Διάχυση καλών πρακτικών	3.90 (.90)
Ύπαρξη ιστοτόπου με πληροφορίες για κοινωνικούς φορείς, δίκτυα, συνεργάτες	3.70 (1)
Δημιουργία ηλεκτρονικών δικτύων επικοινωνίας εκπαιδευτικών	3.30 (1)

Συζήτηση

- Τα ευρήματα δείχνουν ότι οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα έχουν ξεκάθαρα **αρνητικό πρόσημο για όλους** τους εμπλεκόμενους της εκπαιδευτικής διαδικασίας (παιδιά, γονείς, εκπαιδευτικοί).
- Έτσι, επιβεβαιώνονται τα ευρήματα προηγούμενων μελετών (π.χ. Shafiq, 2010. Γαλανάκη, 2015β. Ελληνική Εθνική Επιτροπή UNICEF, 2015. OECD, 2013)
- Οι επιπτώσεις στα παιδιά σχετίζονται τόσο με τις βασικές ανάγκες της σίτισης και της ένδυσης, όσο και με τη συμμετοχή τους (2/3 εκπαιδευτικών) στις σχολικές εκδρομές και επισκέψεις σε μουσεία, ολοήμερες εκδρομές, θεατρικές παραστάσεις,

Συζήτηση (2)

- Οι επιπτώσεις στα παιδιά αντανακλούν τις δυσκολίες της οικογένειας στην εύρεση εργασίας και συνεπώς στο μειωμένο εισόδημα. Με τη σειρά της οι οικογένεια **περιορίζει ή/και στερεί τις εξωσχολικές δραστηριότητες** του παιδιού και την αγορά σχολικών ειδών.
- Από την άλλη, τα σχολεία δεν μπορούν πλέον να υποστηρίξουν επαρκώς τη **λειτουργία του ολοήμερου σχολείου**, ενώ έρχονται και αντιμέτωπα με κτιριακά προβλήματα συντήρησης των χώρων και ανανέωσης του εξοπλισμού τους -> καλύπτουν όμως ακόμα τις βασικές ανάγκες θέρμανσης και καθαριότητας
- Σοβαρό αντίκτυπο στην ποιότητα του εκπαιδευτικού έργου, οι εκπαιδευτικοί αξιολογούν **τη μείωση των ευκαιριών για επιμόρφωση** αλλά και την **αβεβαιότητα στον τομέα της εργασίας** (επιβεβαιώνεται και από Mouza & Souchamvali, 2015).

Συζήτηση (3)

Τα ευρήματά μας ότι το **10%** των παιδιών **-> το ένα στα δέκα παιδιά**, εκδηλώνει φανερές δυσκολίες να εξασφαλίσει τα απαραίτητα για το σχολείο, να εμπλακεί σε σχολικές και εξωσχολικές δραστηριότητες που προϋποθέτουν δαπάνες



είναι πολύ κοντά στο ποσοστό που αναφέρουν οι εκθέσεις της **UNICEF (2012 & 2014)** στους δείκτες **για τον υπολογισμό της φτώχειας, όπως υπολογίζεται βάσει του *Child Deprivation Index*.**

Φαίνεται να υπάρχει ένα **κυκλικό μοτίβο αρνητικών επιπτώσεων**, όπου η μία τροφοδοτεί & φορτίζει επιπλέον αρνητικά την άλλη με κυριότερο αποδέκτη **→ το παιδί.**

Μπορεί να σπάσει ο κύκλος;

- Είναι αρκετά ενθαρρυντικό ότι **τουλάχιστον το 1/3 των σχολικών μονάδων του δείγματός μας** δηλώνουν ότι κινητοποιούνται αναζητώντας τρόπους αντιμετώπισης, περίπου 1/3 ακόμη φαίνεται ότι κάνει κάποιες μικρές προσπάθειες ενεργοποίησης και το 1/3 μάλλον κάνει πολύ περιορισμένες δράσεις
- Οι δράσεις τους αναφέρονται κυρίως στην **επικοινωνία & συνεργασία**, τόσο με άλλα σχολεία όσο και με άλλους τοπικούς φορείς
- Φαίνεται ότι η **ενεργοποίηση ενός δικτύου τοπικών φορέων** που μπορούν και προτίθενται να προσφέρουν **δημιουργώντας το αίσθημα μιας κοινότητας αλληλεγγύης** είναι ίσως ο μοναδικός παράγοντας που μπορεί να ενισχύσει την ανθεκτικότητα παιδιών, γονέων & εκπαιδευτικών απέναντι στις καταστροφικές συνέπειες της κρίσης

Ευελπιστούμε ότι

Η ψηφιακή πλατφόρμα του **TOCSIN** θα συμβάλει σ' αυτήν την κατεύθυνση

Δε μένουμε σε θεωρητικές προτάσεις ή ακαδημαϊκές παροτρύνσεις

Το εκπαιδευτικό υλικό που έχει συμπεριληφθεί δίνει πληροφορίες, καλές πρακτικές & προσεγγίσεις,

που έχουν εφαρμοστεί & αποδειχθεί στην πράξη ως αποτελεσματικές, αφού όλες έχουν εφαρμοστεί από εκπαιδευτικούς

Και αν ένας εκπαιδευτικός τα κατάφερε, τότε είναι βέβαιο ότι και κάποιος άλλος το μπορεί.....

Ευχαριστώ πολύ!



Επισκεφείτε μας!

<http://tocsin.uth.gr/el>

A deprivation index

- in 29 European countries a League Table of Child Deprivation, represents a significant new development in the international monitoring of child poverty.
- For the first time, the *European Union Statistics on Income and Living Conditions*, sampling more than 125,000 households has included a section on the lives of children aged 1 to 16.
- Using this data, the UNICEF Innocenti Research Centre has constructed the 14-item *Child Deprivation Index* on which League Table 1a is based. The 14 items in the index encompass the ability of households to afford:

1. Three meals a day
2. At least one meal a day with meat, chicken or fish (or a vegetarian equivalent)
3. Fresh fruit and vegetables every day
4. Books suitable for the child's age and knowledge level (not including schoolbooks)
5. Outdoor leisure equipment (bicycle, roller-skates, etc.)
6. Regular leisure activities (swimming, playing an instrument, participating in youth organizations etc.)
7. Indoor games (at least one per child, including educational baby toys, building blocks, board games, computer games etc.)

8. Money to participate in school trips and events
9. A quiet place with enough room and light to do homework
10. An Internet connection
11. Some new clothes (i.e. not all second-hand)
12. Two pairs of properly fitting shoes (including at least one pair of all-weather shoes)
13. The opportunity, from time to time, to invite friends home to play and eat
14. The opportunity to celebrate special occasions such as birthdays, name days, religious events etc.

1.	Romania	72.6
2.	Bulgaria	56.6
3.	Hungary	31.9
4.	Latvia	31.8
5.	Portugal	27.4
6.	Poland	20.9
7.	Lithuania	19.8
8.	Slovakia	19.2
9.	Greece	17.2
10.	Italy	13.3
11.	Estonia	12.4
12.	France	10.1
13.	Belgium	9.1
14.	Malta	8.9
15.	Germany	8.8
16.	Czech Republic	8.8
17.	Austria	8.7
18.	Slovenia	8.3
19.	Spain	8.1
20.	Cyprus	7.0
21.	United Kingdom	5.5
22.	Ireland	4.9
23.	Luxembourg	4.4
24.	Netherlands	2.7
25.	Denmark	2.6
26.	Finland	2.5
27.	Norway	1.9
28.	Sweden	1.3
29.	Iceland	0.9

Calculations based on EU-SILC-2009
Child deprivation (% of children lacking two or more items)
Note: Data refer to children aged 1 to 16